

УДК 327(477+430)»20»:327.5(470)

DOI: 10.24144/2078-1431.2022.2(29).77–86

Михайло Шелемба,
кандидат політичних наук, доцент кафедри
міжнародних студій та суспільних комунікацій

Віра Мойсюк,
студентка 2 курсу ОС «Магістр»
факультету історії та міжнародних відносин
Ужгородського національного університету

ЕВОЛЮЦІЯ ВІДНОСИН УКРАЇНИ І НІМЕЧЧИНИ ВНАСЛІДОК ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ

Після повномасштабного вторгнення Росії нові безпекові виклики актуалізувалися не лише для України, а й для європейських держав.

Німеччина як «локомотив» ЄС і головна виразниця його інтересів, одна з провідних демократій Заходу, яка займає перше місце у Європі за обсягом ВВП, має важливий голос у вирішенні міжнародних питань європейського порядку денного і залишається вагомим стратегічним партнером для України на шляху євроінтеграції, хоча не завжди дії німецького керівництва у період повномасштабної війни сприймаються українською державою з розумінням.

Російська анексія Криму у 2014 році та агресія на Сході України поклали початок розвіюванню європейських ілюзій щодо взаємодії з РФ, а підтримка сепаратистів на Донбасі значно погіршила німецько-російські відносини та водночас трансформувала співпрацю ЄС з Україною.

Повномасштабна війна, на перший погляд, мала б бути вагомим причиною розірвати відносини з Російською Федерацією повністю, але для деяких держав Європи, і Німеччини зокрема, не все так однозначно.

Для України Німеччина залишається одним із ключових акторів у системі міжнародних відносин, від позиції якого залежить наша подальша європейська та євроатлантична інтеграція.

У статті проаналізовано еволюцію українсько-німецьких відносин під час повномасштабного вторгнення Росії. Висвітлено, як змінювалася позиція ФРН стосовно постачання зброї, та що спричинило трансформацію погляду на Північний потік-2, який не судилося запустити. Також з'ясовано, якою є актуальна позиція Німеччини щодо отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС, і чи змінилась думка ФРН щодо необхідності здобуття Україною членства в НАТО.

Ключові слова: *повномасштабне вторгнення, європейська та євроатлантична інтеграція, постачання зброї, німецько-українська взаємодія.*

After the full-scale invasion of Russia, new security challenges became relevant not only for Ukraine, but also for European states.

Germany, as the «locomotive» of the EU and the main exponent of its interests, one of the leading democracies of the West, which ranks first in Europe in terms of GDP, continues to have an important voice in solving international issues on the European agenda and remains an important strategic partner for Ukraine on the path of European integration, although the actions of the German leadership during a full-scale war are not always perceived by the Ukrainian state with understanding.

The Russian annexation of Crimea in 2014 and the aggression in the East of Ukraine started the dispelling of European illusions about cooperation with the Russian Federation, and the support of separatists in the Donbas significantly worsened German-Russian relations and at the same time transformed the EU's cooperation with Ukraine.

A full-scale war, at first glance, should be a good reason to break relations with the Russian Federation completely, but for some European states, and Germany in particular, not everything is so clear-cut.

For Ukraine, Germany remains one of the key actors in the system of international relations, on whose position our further European and Euro-Atlantic integration depends.

The article analyzes the evolution of Ukrainian-German relations during the full-scale invasion of Russia. It is highlighted how the position of the Federal Republic of Germany regarding the supply of weapons was changing, and what caused the transformation of the view on the Nord Stream-2, which was not destined to be launched. It was also clarified what is Germany's current position regarding Ukraine's obtaining the status of a candidate for EU accession, and whether Germany's opinion has changed regarding the need for Ukraine to become a member of NATO.

Keywords: *full-scale invasion, European and Euro-Atlantic integration, arms supply, German-Ukrainian interaction.*

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну 24 лютого у німецькому політикумі поширилась теза про помилковість довірливих відносин із російським президентом Володимиром Путіним. Зокрема, президент ФРН Франк-Вальтер Штайнмаєр висловився, що ідея гарантувати добрі стосунки з Росією через бізнес та торгівлю енергоносіями була хибною [19].

Такий період змін німецької політичної думки, спровокований першочергово повномасштабною війною, канцлер ФРН Олаф Шольц у промові перед Бундестагом 27 лютого назвав «Zeitenwende», тобто «поворотний момент». Для Німеччини це означає відмову від заборони постачання зброї до конфліктних зон, збільшення військових асигнувань та згортання імпорту російських енергоносіїв. Ще 22 лютого Німеччина зупинила процес сертифікації газопроводу «Північний потік-2» у відповідь на визнання Володимиром Путіним «Л/ДНР» [13].

Зокрема, у червні Бундесрат (Федеральна рада) Німеччини слідом за Бундестагом схвалила спеціальний фонд у розмірі 100 млрд євро для зміцнення Бундесверу (збройні сили ФРН) [20]. Тепер за своїм бюджетом Бундесвер поступатиметься лише США та Китаю. Така зміна також має допомогти Німеччині забезпечити досягнення 2% мети НАТО.

Зміни в риториці німців очевидні, але надалі постало запитання щодо практичних дій. Від українського боку з початку повномасштабної війни лунають заклики накласти повне ембарго на російські нафту й газ і надавати

більше зброї. Нерішучість Німеччини у зовнішньополітичних питаннях та надмірна бюрократичність в ухваленні рішень щодо постачань стали одними з основних причин скасування зустрічі у квітні із німецьким президентом Франком-Вальтером Штайнмаєром, який хотів приїхати до Києва разом з президентами країн Балтії та Польщі. Щоправда, офіційним поясненням відмови у візиті, як заявляв заступник голови Офісу президента Ігор Жовква, була відсутність запрошення від українського боку, бо «по-іншому це просто неввічливо». Дістатися України Франку-Вальтеру Штайнмаєрові вдалося аж 25 жовтня, у той час, як канцлер Олаф Шольц відвідав Україну разом з президентом Франції Еммануєлем Макроном та уже колишнім прем'єр-міністром Італії Маріо Драгі ще у червні [6]. Цього разу німецький президент привіз із собою рішення про передачу Україні додаткової партії ППО IRIS-T, реактивних систем залпового вогню Mars II і самохідних гаубиць [4].

Загалом причинами політичного розвороту Німеччини вважають міжнародний тиск та зменшення суспільної підтримки «світлофорної» коаліції і канцлера всередині країни. За опитуванням суспільної думки Forsa трохи менше третини німців вважають, що Шольц є сильним лідером. Успішним кризовим менеджером Олафу Шольцу наразі теж не вдалося стати – 47% німців майже або зовсім незадоволені його діями під час повномасштабної війни в Україні [27].

У медіа також неодноразово можна почути про погану комунікацію в уряді. Зміни зовнішньополітичного курсу ФРН, анонсовані канцлером Олафом Шольцом, принесли і проблеми для «світлофорного» уряду, що спричинило коаліційну кризу: актуальними прикладами є і міністерка оборони, представниця СДПН Крістін Ламбрехт, яку критикують за відсутність контролю у міністерстві та повільне прийняття рішень щодо постачання зброї Україні, і міністр охорони здоров'я Карл Лаутербах, який під час коронавірусної пандемії часто змінював рішення щодо обмежень.

Німеччина підтримує санкції проти російських енергоносіїв, але хоче заборонити їхній імпорт поступово, щоб негайне ембарго не спричинило внутрішню економічну кризу [5]. Зокрема, у кінці березня Міністерство економіки Німеччини повідомляло, що залежність ФРН від російського газу становила вже 40% замість колишніх 55% [26].

Щодо нафти, то 1 травня міністр економіки та енергетики ФРН Роберт Хабек, представляючи другу доповідь про прогрес у галузі енергетичної безпеки, заявляв, що залежність від російської нафти знизилася до 12%. Тоді ж видання «Die Welt» виявило, що уряд Німеччини переоцінив свої можливості щодо зниження залежності, і йдеться не про 12%, а про 28%. Міністерство економіки відреагувало на звинувачення, пояснивши розбіжність у цифрах тим, що компанії-імпортери нафти на той момент заявляли про готовність розірвати контракти з Росією [25].

РФ натомість вдало маніпулює енергетичною темою. Саме спекуляція на страху холодної зими дозволяє Росії дестабілізувати ринки і продовжувати заробляти на поставках іншими маршрутами, а також піддажувати підтримку України у війні. Ще у червні «Газпром» зменшив поставки через «Північний потік-1» на 60% через «неповернення Siemens газокон-

пресорних установок». Після цього 12 липня обидві гілки зупинилися на щорічне технічне обслуговування, після завершення якого працювали лише на 20% потужності. 31 серпня газопровід зупинився через «планові роботи», а 2 вересня було виявлено нібито витік мастила на компресорах Siemens. Німецька компанія тоді заявляла, що така несправність не потребує зупинки обладнання, але «Газпром» вдало використовує технічні причини зменшення кількості газу, які захищають від арбітражів з боку європейських компаній щодо невиконання умов контрактів.

26 вересня у данській та шведській економічних зонах виявили три витоки на газопроводах «Північного потоку», четвертий знайшли через декілька днів між двома іншими на «Північному потоці-1». За даними сейсмографів витоки були спровоковані вибухами, що очевидно вказує на навмисний характер атаки. Зокрема, Німеччина, Данія та Швеція прямо заявили про диверсію. Крім цього, вибухи варто розглядати і як акт екологічного і кліматичного тероризму, оскільки вони призвели до викиду в атмосферу приблизно 300 тис. тонн метану – одного з найбільш агресивних парникових газів [23].

Більшість фактів вказують, що вибухи на газопроводі вигідні першочергово Росії, адже, по-перше, дають можливість називати нібито об'єктивні технічні причини скорочення постачання газу на ринок ЄС. А по-друге, відвертають увагу від необхідності рішення оголосити РФ країною-спонсором тероризму і сіють сумніви у трансатлантичній єдності [15].

Утім наразі ні диверсії, що загрожують енергетичній безпеці та навколишньому середовищу, ні традиційні брехливі заяви з боку РФ не є вагомим фактором, щоб говорити про повний зовнішньополітичний розворот риторики Німеччини.

Зокрема, коли йдеться про постачання озброєння, то ФРН пасе задніх. Першу важку зброю від Німеччини Україна отримала лише у червні. Тоді було передано гаубиці Panzerhaubitze 2000, які ФРН пообіцяла ще у квітні [3].

Хоча за звітами, розміщеними на сайті Федерального уряду, від початку війни Німеччина вже доставила Україні протитанкові та переносні зенітні ракетні комплекси (Stinger та Panzerfäuste), понад 15 млн патронів, сотню тисяч ручних гранат та п'ять тисяч протитанкових мін. Йдеться також про військове обладнання, одяг, амуніцію [22].

Водночас у контексті необхідних танків та БМП Україна поки що отримує озброєння за розробленою ФРН схемою «кругового обміну». Таких домовленостей Німеччина вже досягла з Чехією і Словенією. А на саміті ЄС 30-31 травня стало відомо про аналогічні домовленості з Грецією, яка за постачання Україні своїх БМП-1 отримає озброєння з Німеччини.

Пізніше, відповідаючи на запитання редакції видання «Die Welt», Олаф Шольц заявив, що Німеччина не постачає до України танки, тому, що влада враховує думку громадян, 20-30% яких не згодні з політикою антиросійських санкцій [21].

На зустрічі з українським прем'єр-міністром Денисом Шмигалем 4 вересня канцлер Олаф Шольц стверджував, що його країна надає достат-

ньо допомоги Україні, а замість танків краще зосередитися на постачанні артилерії та систем протиповітряної оборони [18].

На початку червня Олаф Шольц анонсував передачу Україні сучасної системи протиповітряної оборони IRIS-T та радарів стеження, які виявлятимуть ворожі гаубиці, міномети та реактивну артилерію. Перша система ППО з чотирьох об'єктів прибула 12 жовтня та вже активно застосовується на фронті [24].

Загалом очевидно, що ФРН перш за все діє в інтересах своєї армії та НАТО, залишаючи найкращі зразки озброєння для себе на випадок ескалації. Сам Олаф Шольц неодноразово заявляв про необхідність узгодженої позиції з партнерами щодо постачань [11]. Таким чином Німеччина намагається повернути собі роль лідера європейських держав, яка на тлі російсько-української війни похитнулася.

28 лютого 2022 р. стало для України особливим днем – незважаючи на активну фазу повномасштабної війни, президент В. Зеленський, прем'єр Д. Шмигаль та спікер Р. Стефанчук спільно підписали заявку на членство у ЄС. Як не дивно, нинішній час став найкращим в історії України моментом для цього, або, як жартують у дипломатичних колах, «Путін знову усіх переграв» [7].

23 червня Європейська рада підтримала рекомендацію Єврокомісії із закликом надати Україні статус кандидата на членство у ЄС. Але про вступ «авансом» не йдеться, офіційні переговори розпочнуться лише після виконання умов, зазначених у висновках Єврокомісії. Зокрема, мається на увазі сім блоків реформ, виконання яких ЄС визначив умовою того, що статус кандидата не буде скасовано. Йдеться про реформу Конституційного суду, продовження судової реформи та антикорупційної діяльності, включно з призначенням керівника САП, боротьбу з відмиванням коштів, втілення антиолігархічного закону, узгодження аудіовізуального законодавства з європейським, зміну законодавства про нацменшини [10].

Рішення, яке Єврокомісія ухвалила щодо України (і Молдови), не має аналогів. Загалом позиція ЄС ґрунтується на тому, що Україна ще не готова бути кандидатом, але, попри це, отримує статус просто зараз. Такої ж думки уряд Німеччини, хоча вона не блокувала рішення про надання кандидатства. На думку послині ФРН в Україні Анки Фельдгузен, найкращим способом переконати німецький уряд і суспільство у серйозності намірів України є виконання визначених Єврокомісією семи блоків реформ, адже спільна мета ФРН і європейських союзників, «щоб Україна залишалася демократичною і під час війни» [14].

Політично вступ до ЄС тісно пов'язаний із вступом у НАТО, хоч це дві різні міжнародні організації. Не дарма усі держави Східної Європи йшли до них паралельно. Якщо говорити про ЄС, то це – економіка і бізнес. Євросоюз надає економічний захист і верховенство права, а НАТО здатен захистити європейські інвестиції фізично.

30 вересня, після проведення РФ псевдореферендумів на окупованих територіях, В. Зеленський заявив, що Україна подає заявку на вступ до НАТО [17]. Але якщо у контексті ЄС подання заявки на членство є необ-

хідним етапом євроінтеграції, то щодо НАТО Україна не діяла за процедурою, бо вступ до НАТО не передбачає жодних заявок.

Саме тому міжнародна реакція на такі дії була стриманою, особливо зважаючи на те, що консультацій із партнерами по НАТО українська сторона перед поданням заявки не проводила. Генсек НАТО Єнс Столтенберг та держсекретар США Ентоні Блінкен виступили із формальними фразами, що «двері НАТО відчинені для України», але зараз є інші пріоритети, першочергово допомога Україні у боротьбі з РФ [16].

Загалом подання заявки на вступ до НАТО можна вважати політичним кроком В. Зеленського, спрямованим більше на внутрішню аудиторію, ніж на міжнародне оточення. По-перше, заявка демонструє політичним конкурентам і суспільству, що нинішня влада остаточно виступає за єдиний шлях – євроатлантичний. По-друге, заявка створює так званий «політичний спадок президента» в історії України.

Варто зазначити, що оприлюднений 30 вересня документ нічого не змінює у відносинах України і НАТО, але і не принесе шкоди. Водночас ідеї про отримання тимчасових гарантій набуття членства у вигляді Київського безпекового договору (Kyiv Security Compact), підготовленого комісією Расмуссена-Єрмака й оприлюдненого 13 вересня [2], не замінюють шляху до НАТО, оскільки євроатлантичну інтеграцію закріплено в українській Конституції ще з 2019 року.

Німеччина не заперечує прагнення України вступити до НАТО, але традиційно обережно ставиться до відкритої підтримки подібних заявок на членство. Ні Німеччина, ні НАТО загалом не готові приймати Україну в Альянс, поки триває гаряча фаза війни, а лінія фронту нестабільна [8].

Водночас рано чи пізно Україна стане повноцінним членом НАТО. І майже завжди скептичні Німеччина і Франція зараз не виступають проти цієї думки. Зокрема, 24 березня під час саміту НАТО, на якому учасникам не вдалося знайти спільного погляду на питання санкцій і комунікації з РФ, деякі держави виступали за збереження простору для діалогу з Путіним. Як не дивно, Німеччини серед них не опинилось. Канцлер Олаф Шольц після розмов з Путіним декілька разів заявляв, що більше не вірить у ефективність переговорів, бо російський лідер не хоче завершення війни і не прагне компромісів [12].

Разом із тим краще наразі зосередитись на плані відбудови України, що є складним проектом, але водночас інвестицією у майбутнього члена Європейського Союзу. Таку думку висловив Олаф Шольц 25 жовтня на відкритті Міжнародної експертної конференції щодо відновлення, відбудови й модернізації України у Берліні. І хоча поки немає розуміння, коли завершиться війна, створювати механізми відновлення і модернізації Української держави є актуальним викликом і потребує зусиль усієї міжнародної спільноти [1].

Отже, українсько-німецькі відносини не можна вважати стабільними, особливо у контексті сучасних міжнародних викликів. Німеччина продовжує бути неформальним лідером ЄС, який залишається на сьогодні найвпливовішим європейським інтеграційним об'єднанням. У посиленні ролі ФРН на міжнародній арені вагому роль відіграли анексія РФ Криму

і її інвазія на Сході України, що суттєво трансформувало українсько-німецькі відносини. Але якщо у 2014 році Німеччина посилила своє міжнародне значення у протидії агресору, то під час повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році не змогла одразу зайняти скоординовану позицію і визначитись із планом активних дій.

Незважаючи на певну повільність у прийнятті рішень порівняно з іншими партнерами, для України Німеччина залишається одним із ключових акторів у системі міжнародних відносин, від позиції якого залежить подальша європейська та євроатлантична інтеграція.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Ми інвестуємо в майбутнього члена ЄС»: Шольц розповів, як бачить “план Маршалла” для України. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/10/25/7149343/>
2. В ОП презентували перший документ щодо гарантій безпеки для України. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/13/7367273/>
3. В Україні з'явилися перші німецькі гаубиці Panzerhaubitze – Резніков. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukraina-panzerhaubitze-2000/31908511.html>
4. Візит Штайнмаєра. Що він дав Україні і яку зброю привіз президент Німеччини. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63390706>
5. Війна Росії з Україною змушує Німеччину палити мости з Москвою. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61149115>
6. Вперше з початку повномасштабної війни до України прибув президент Німеччини Штайнмаєр. URL: <https://hromadske.ua/posts/do-kiyeva-z-vizitom-pribuv-prezident-nimechchini-shtajnmayer-vpershe-z-lyutogo>
7. До ЄС у турборежимі: як та коли розглядатимуть заявку України про прискорений вступ. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/1/7134994/>
8. Заявка до НАТО, де нас не чекали: всі деталі рішення Зеленського про «швидкий вступ» до Альянсу. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/2/7147904/>
9. Зеленський відмовився від зустрічі зі Штайнмаєром, але Шольца запросили в Україну — ЗМІ. URL: <https://suspilne.media/227962-zelenskij-vidmovivsa-vid-zustrici-zi-stajnmajerom-cerez-jogo-zvazki-z-rf-bild>
10. Кандидат авансом: 7 вимог, які має виконати Україна, щоб ЄС не скасував її новий статус. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/18/7141516/>
11. Краще пізно, ніж ніколи: як Німеччина змінює свою позицію щодо зброї для України. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/6/7140672/>
12. Наляканий НАТО: чому саміт Альянсу не домовився про відповідь на нові погрози Путіна. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/26/7136684/>
13. Німеччина зупиняє запуск «Північного потоку 2» - Шольц. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60477638>
14. Посол Німеччини: У НАТО зараз щодня обговорюють те, як відповісти у разі ядерного удару. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2022/09/28/7147648/>
15. Росія грає ва-банк: які наслідки матимуть вибухи на «Північних потоках». URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/09/30/7147799/>

16. Столтенберг прокоментував заявку України на вступ до НАТО. URL: <https://hromadske.ua/posts/stoltenberg-prokomentuvav-zayavku-ukrayini-na-vstup-do-nato>
17. Україна подає заявку на вступ до НАТО – Зеленський. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3583117-ukraina-podaє-zaavku-na-vstup-do-nato-zelenskij.html>
18. Шмигаль зустрівся із Шольцом і запропонував організувати візит на Запорізьку АЕС місії ЄС та ООН. URL: <https://hromadske.ua/posts/shmigal-zustrivsya-iz-sholcom-i-zaproponuvav-organizuvati-vizit-na-zaporizku-aes-misiyi-yes-ta-oon>
19. «Ich habe mich geirrt». URL: <https://www.tagesschau.de/inland/steinmeier-russland-109.html>
20. 100 Milliarden Euro für eine leistungsstarke Bundeswehr. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/sicherheit-und-verteidigung/sondervermoegen-bundeswehr-2047518>
21. Hat Putin Ihnen jemals mit einer Ausweitung des Krieges gedroht, Herr Kanzler? URL: <https://www.welt.de/politik/deutschland/plus241724711/Olaf-Scholz-Hat-Putin-Ihnen-jemals-mit-einer-Ausweitung-des-Krieges-gedroht-Herr-Kanzler.html>
22. Militärische Unterstützungsleistungen für die Ukraine. URL: <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/krieg-in-der-ukraine/lieferungen-ukraine-2054514>
23. Nord Stream Gas Leaks May Be a New Disaster for the Climate URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-09-28/nord-stream-gas-leaks-could-be-unprecedented-climate-disaster>
24. Ukraine hat deutsches Luftabwehrsystem erhalten. URL: https://www.spiegel.de/politik/deutschland/ukraine-hat-deutsches-luftabwehrsystem-erhalten-iris-t-a-c3302cf3-1b72-4ab4-9741-6baf379b082c?fbclid=IwAR3S77mSKCS3Xyy77DPgdeBNDRdgX0uc0S_nGdsn7hfMe4Y4rixwCf_e7KU
25. Was aus Habecks Versprechen zur Unabhängigkeit von Russland wurde. URL: <https://www.welt.de/politik/deutschland/plus239688737/Rohoel-Importe-aus-Russland-Habecks-Versprechen-nicht-eingeloest.html>
26. Wie sich Deutschland unabhängig von Russlands Energie machen will. URL: <https://www.spiegel.de/wirtschaft/service/so-will-sich-deutschland-unabhaengig-von-russlands-energie-machen-a-ebd11ed6-44ac-4b7a-bc0b-1bd84a080bdf>
27. Zufriedenheit mit Scholz sinkt – Mehrheit hält „Entlastungspaket“ für unzureichend. URL: <https://www.welt.de/politik/deutschland/article237861221/Forsa-Umfrage-Zufriedenheit-mit-Scholz-sinkt-Mehrheit-haelt-Entlastungspaket-fuer-unzureichend.html>

REFERENCES

1. «My investuiemo v maibutnoho chlena YeS»: Sholts rozpoviv, yak bachyt «plan Marshalla» dlia Ukrainy [«We are investing in a future member of the EU”: Scholz told how he sees the “Marshall Plan” for Ukraine]. Retrieved from <https://www.euointegration.com.ua/news/2022/10/25/7149343/> [in Ukrainian].
2. V OP prezentuvaly pershyi dokument shchodo harantii bezpeky dlia Ukrainy [The OP presented the first document on security guarantees for Ukraine]. Retrieved from <https://www.pravda.com.ua/news/2022/09/13/7367273/> [in Ukrainian].

3. V Ukraini z'явились pershi nimetski haubytsi Panzerhaubitze – Reznikov [The first German Panzerhaubitze howitzers appeared in Ukraine – Reznikov]. Retrieved from <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ukraina-panzerhaubitze-2000/31908511.html> [in Ukrainian].
4. Vizyt Shtainmaiera. Shcho vin dav Ukraini i yaku zbroiu pryviz prezident Nimechchyny [Steinmeier's visit. What did he give to Ukraine and what weapons did the German president bring?]. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63390706> [in Ukrainian].
5. Viina Rosii z Ukrainoiu zmushuie Nimechchynu palyty mosty z Moskvoiu [Russia's war with Ukraine forces Germany to burn bridges with Moscow]. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61149115> [in Ukrainian].
6. Vpershe z pochatku povnomasshtabnoi viiny do Ukrainy prybuv prezident Nimechchyny Shtainmaier [German President Steinmeier arrived in Ukraine for the first time since the beginning of the full-scale war]. Retrieved from <https://hromadske.ua/posts/do-kiyeva-z-vizitom-pribuv-prezident-nimechchini-shtajnmayer-vpershe-z-lyutogo> [in Ukrainian].
7. Do YeS u turborezhymy: yak ta koly rozghliadaty mut zaiavku Ukrainy pro pryskorenyi vstup [To the EU in turbo mode: how and when Ukraine's application for accelerated accession will be considered]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/1/7134994/> [in Ukrainian].
8. Zaiavka do NATO, de nas ne chekali: vsi detali rishennia Zelenskoho pro «shvydkyi vstup» do Aliansu [Application to NATO, where we were not expected: all the details of Zelensky's decision on "rapid entry" into the Alliance]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/2/7147904/> [in Ukrainian].
9. Zelenskyi vidmovyvsia vid zustrichi zi Shtainmaierom, ale Sholtza zaprosyly v Ukrainu – ZMI [Zelensky refused to meet with Steinmeier, but Sholtz was invited to Ukraine – mass media]. Retrieved from <https://suspilne.media/227962-zelenskij-vidmovivsa-vid-zustrichi-zi-stajnmayerom-cherz-jogo-zvazki-z-rf-bild> [in Ukrainian].
10. Kandydat avansom: 7 vymoh, yaki maie vykonaty Ukraina, shchob YeS ne skasuvav yii novyi status [Candidate in advance: 7 requirements that Ukraine must fulfill so that the EU does not cancel its new status]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/18/7141516/> [in Ukrainian].
11. Krashche pizno, anizh nikoly: yak Nimechchyna zminiue svoiu pozytsiiu shchodo zbroi dlia Ukrainy [Better late than never: How Germany is changing its stance on arms for Ukraine]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/06/6/7140672/> [in Ukrainian].
12. Naliakanyi NATO: chomu samit Aliansu ne domovyvsia pro vidpovid na novi pohrozy Putina [Frightened NATO: why the Alliance summit did not agree on a response to Putin's new threats]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/03/26/7136684/> [in Ukrainian].
13. Nimechchyna zupyniaie zapusk «Pivnichnoho potoku 2» – Sholtz [Germany stops the launch of "Nord Stream 2" - Scholz]. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60477638> [in Ukrainian].
14. Posol Nimechchyny: U NATO zaraz shchodnia obhovoriuiut te, yak vidpovisty u razi yadernoho udaru [German Ambassador: NATO now discusses every day how to respond in the event of a nuclear attack]. Retrieved from <https://www.eurointegration.com.ua/interview/2022/09/28/7147648/> [in Ukrainian].

15. Rosiia hraie va-bank: yaki naslidky matymut vybukhy na «Pivnichnykh potokakh» [Russia is playing all-in: what will be the consequences of the explosions on the «Nordic Streams»]. Retrieved from <https://www.euointegration.com.ua/articles/2022/09/30/7147799/> [in Ukrainian].
16. Stoltenberh prokomentuvav zaiavku Ukrainy na vstup do NATO [Stoltenberg commented on Ukraine's application to join NATO]. Retrieved from <https://hromadske.ua/posts/stoltenberg-prokomentuvav-zayavku-ukrayini-na-vstup-do-nato> [in Ukrainian].
17. Ukraina podaie zaiavku na vstup do NATO – Zelenskyi [Ukraine submits an application to join NATO - Zelenskyi]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3583117-ukraina-podaie-zaavku-na-vstup-do-nato-zelenskij.html> [in Ukrainian].
18. Shmyhal zustrivsia iz Sholtsom i zaproponuvav orhanizuvaty vizyt na Zaporizku AES misii YeS ta OON [Shmyhal met with Scholz and offered to organize a visit to the Zaporizhzhia NPP by EU and UN missions]. Retrieved from <https://hromadske.ua/posts/shmigal-zustrivsia-iz-sholcom-i-zaproponuvav-organizuvati-vizit-na-zaporizku-aes-misiyi-yes-ta-oon> [in Ukrainian].
19. «Ich habe mich geirrt». Retrieved from <https://www.tagesschau.de/inland/steinmeier-russland-109.html> [in German].
20. 100 Milliarden Euro für eine leistungsstarke Bundeswehr. Retrieved from <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/sicherheit-und-verteidigung/sondervermoegen-bundeswehr-2047518> [in German].
21. Hat Putin Ihnen jemals mit einer Ausweitung des Krieges gedroht, Herr Kanzler? Retrieved from <https://www.welt.de/politik/deutschland/plus241724711/Olaf-Scholz-Hat-Putin-Ihnen-jemals-mit-einer-Ausweitung-des-Krieges-gedroht-Herr-Kanzler.html> [in German].
22. Militärische Unterstützungsleistungen für die Ukraine. Retrieved from <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/krieg-in-der-ukraine/lieferungen-ukraine-2054514> [in German].
23. Nord Stream Gas Leaks May Be a New Disaster for the Climate Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-09-28/nord-stream-gas-leaks-could-be-unprecedented-climate-disaster> [in German].
24. Ukraine hat deutsches Luftabwehrsystem erhalten. Retrieved from https://www.spiegel.de/politik/deutschland/ukraine-hat-deutsches-luftabwehrsystem-erhalten-iris-t-a-c3302cf3-1b72-4ab4-9741-6baf379b082c?fbclid=IwAR3S77mSKCS3Xyy77DPgdeBNDRdgX0uc0S_nGdsn7hfMe4Y4rixwCf_e7KU [in German].
25. Was aus Habecks Versprechen zur Unabhängigkeit von Russland wurde. Retrieved from <https://www.welt.de/politik/deutschland/plus239688737/Rohoel-Importe-aus-Russland-Habecks-Versprechen-nicht-eingeloest.html> [in German].
26. Wie sich Deutschland unabhängig von Russlands Energie machen will. Retrieved from <https://www.spiegel.de/wirtschaft/service/so-will-sich-deutschland-unabhaengig-von-russlands-energie-machen-a-ebd11ed6-44ac-4b7a-bc0b-1bd84a080bdf> [in German].
27. Zufriedenheit mit Scholz sinkt – Mehrheit hält „Entlastungspaket“ für unzureichend. Retrieved from <https://www.welt.de/politik/deutschland/article237861221/Forsa-Umfrage-Zufriedenheit-mit-Scholz-sinkt-Mehrheit-haelt-Entlastungspaket-fuer-unzureichend.html> [in German].